

**ՀԱՆՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՈՐՈՇՈՒՄԸ**

«ԱՐՏԱԴՐԱ-ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ» ՓԲԸ-Ի ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ 251-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ 1-ԻՆ ՄԱՍԻ՝ (ՄԻՆՁԵՎ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒՆԻՍԻ 23-Ի ՀՕ-233-Ն ՕՐԵՆՔԻ ՈՒԺԻ ՄԵՋ ՄՏՆԵԼԸ ԳՈՐԾՈՂ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹՅԱՄԲ) ԻՐԱՎԱԿԻՐԱՌ ԴՐԱԿՏԻԿԱՅՈՒՄ ՏՐՎԱԾ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹՅԱՄԲ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԳՈՐԾՈՎ

Քաղ. Երևան

9 մարտի 2021 թ.

Սահմանադրական դատարանը՝ կազմով. Ա. Դիլանյանի (նախագահող), Վ. Գրիգորյանի, Ա. Թունյանի, Ա. Խաչատրյանի, Ե. Խունդկարյանի, Է. Շաթիրյանի, Ա. Վաղարշյանի,

մասնակցությամբ (գրավոր ընթացակարգի շրջանակներում)՝

դիմողի՝ «Արտադրա-տպագրական» ՓԲԸ-ի ներկայացուցիչներ Ա. Զեյնալյանի, Կ. Տոնոյանի,

գործով որպես պատասխանող ներգրավված Ազգային ժողովի ներկայացուցիչ՝ Ազգային ժողովի աշխատակազմի իրավական ապահովման և սպասարկման բաժնի պետ Կ. Մովսիսյանի,

համաձայն Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին կետի, 169-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ կետի, «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 22 և 69-րդ հոդվածների,

դռնբաց նիստում գրավոր ընթացակարգով քննեց «Արտադրա-տպագրական» ՓԲԸ-ի դիմումի հիման վրա՝ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական

օրենսգրքի 251-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ (մինչև 2011 թվականի հունիսի 23-ի ՀՕ-233-Ն օրենքի ուժի մեջ մտնելը գործող խմբագրությամբ) իրավակիրառ պրակտիկայում տրված մեկնաբանությամբ՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործը:

Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգիրքը (այսուհետ՝ Օրենսգիրք) Ազգային ժողովի կողմից ընդունվել է 1998 թվականի մայիսի 5-ին, Հանրապետության նախագահի կողմից ստորագրվել՝ 1998 թվականի հուլիսի 28-ին և ուժի մեջ է մտել 1999 թվականի հունվարի 1-ից:

Օրենսգրքի «**Գրավ դրված գույքի իրացումից ստացված գումարը բաշխելը**» վերտառությամբ 251-րդ հոդվածի 1-ին մասը (մինչև 2011 թվականի հունիսի 23-ի ՀՕ-233-Ն օրենքի ուժի մեջ մտնելը գործող խմբագրությամբ) սահմանում էր.

«1. Գրավ դրված գույքի իրացումից ստացված գումարից՝ այդ գույքի վրա բռնագանձում տարածելու և իրացնելու համար ծախսերը վճարելու համար անհրաժեշտ գումարներ պահելուց հետո, բավարարվում են գրավառուի պահանջները, իսկ մնացած գումարը տրվում է գրավատուին:»:

Օրենսգրքի հիշյալ հոդվածը մինչև 2011 թվականի հունիսի 23-ին ընդունված՝ «Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքում փոփոխություններ կատարելու մասին» ՀՀ օրենքով նոր խմբագրությամբ շարադրելը փոփոխությունների կամ լրացումների չի ենթարկվել: Սակայն հետագայում Օրենսգրքի 251-րդ հոդվածը խմբագրվել է 23.06.2011թ. ՀՕ-233-Ն, 17.12.2014թ. ՀՕ-264-Ն օրենքներով, լրացվել է 17.06.2016թ. ՀՕ-110-Ն օրենքով, խմբագրվել՝ 27.10.2016թ. ՀՕ-190-Ն, փոփոխության ենթարկվել և լրացվել՝ 14.12.2017թ. ՀՕ-319-Ն օրենքներով:

Գործի քննության առիթը «Արտադրա-տպագրական» ՓԲԸ-ի՝ 2020 թվականի հոկտեմբերի 16-ին Սահմանադրական դատարան մուտքագրված դիմումն է:

Ուսումնասիրելով դիմումը և կից ներկայացված փաստաթղթերը, պատասխանողի գրավոր բացատրությունը, գործում առկա մյուս փաստաթղթերը, ինչպես նաև Օրենսգրքի վերաբերելի դրույթները՝ Սահմանադրական դատարանը **Պ Ա Ր Զ Ե Ց**.

1. Դիմողի դիրքորոշումները

Հղում կատարելով Սահմանադրական դատարանի կողմից արտահայտված մի շարք դիրքորոշումներին՝ դիմողը բարձրացնում է վիճարկվող դրույթում իրավական անորոշության խնդիր, որը դրսևորվում է նրանում, որ վիճարկվող դրույթը չի հստակեցնում, թե որ պահի դրությամբ պետք է կատարվեն գրավատուի և գրավառուի միջև փոխհաշվարկները:

Ընդ որում, դիմողը վկայակոչում է Վճռաբեկ դատարանի երկու որոշումներ, որոնցից մեկով (ԵՄԴ/1206/02/09 քաղաքացիական գործով (դիմողի գործով) 08.05.2020թ. կայացված որոշումը) Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ գրավատուի և գրավառուի միջև փոխհաշվարկները պետք է կատարվեն գրավառուի կողմից գույքն իրացնելու պահի դրությամբ, իսկ մեկ այլ գործով, որը կայացվել է ավելի վաղ (ԵԿԴ/0384/02/13 քաղաքացիական գործով 30.04.2015թ. կայացված որոշումը) Վճռաբեկ դատարանն արտահայտել է այլ իրավական դիրքորոշում, այն է՝ գրավի առարկան ի սեփականություն ընդունելը համարվում է գրավի առարկայի բռնագանձման ավարտ, և գրավատուի ու գրավառուի միջև փոխհաշվարկները պետք է կատարվեն այդ օրվա դրությամբ:

Դիմողի պնդմամբ՝ իր գործով սահմանադրաիրավական վեճի առարկա դրույթն՝ իրավակիրառ պրակտիկայում տրված մեկնաբանությամբ, կարող է ստեղծել մի իրավիճակ, երբ գրավառուն գույքն իրացնի այն որպես սեփականություն ընդունելուց 10 տարի հետո, որպիսի պայմաններում գրավատուն պարտավորության չափը գերազանցող (ավել կազմող) գումարը կարող է ստանալ միայն 10 տարի հետո, կամ գրավառուն գույքն ընդհանրապես չիրացնի, որպիսի պայմաններում գրավատուն երբեք չի ստանա պարտավորության չափի և գույքի արժեքի տարբերությունը: Դիմողը նշում է նաև, որ գույքի արժեքը ժամանակի ընթացքում կարող է էական տատանումների ենթարկվել (արժեզրկվել կամ արժևորվել), որի դեպքում կողմերից մեկը կարող է կրել վնասներ:

Այսպիսով, Դիմողը վիճարկում է դատարանի կողմից տրված՝ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքի 251-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ (մինչև 2011 թվականի հունիսի 23-ի ՀՕ-233-Ն օրենքի ուժի մեջ մտնելը գործող

խմբագրությամբ) այն մեկնաբանությունը, համաձայն որի՝ գրավառուի և գրավատուի միջև փոխհաշվարկները պետք է կատարվեն գրավառուի կողմից գույքն օտարելու պահի դրությամբ, և ոչ թե գրավի առարկան որպես սեփականություն ընդունելիս:

Միաժամանակ, դիմողը գտնում է, որ սահմանադրաիրավական վեճի առարկա դրույթին իրավակիրառ պրակտիկայի կողմից հաղորդած բովանդակությունը կարող է հանգեցնել անձի սեփականության իրավունքի խախտման այն իմաստով, որ գրավառուի կողմից գույքն ի սեփականություն ընդունելուց հետո մինչև դրա օտարումը գրավատուն այդ ամբողջ ժամանակահատվածում զրկվում է իր սեփականությունն անարգել տիրապետելու, տնօրինելու և օգտագործելու սահմանադրական իրավունքից:

Ըստ Դիմողի՝ ՀՕ-233-Ն ՀՀ Քաղաքացիական օրենսգրքի՝ մինչև 23.06.2011թ. խմբագրությունը գործող 251-րդ հոդվածի 1-ին մասին իրավակիրառ պրակտիկայի կողմից տրված իմաստը՝ հաղորդած բովանդակությամբ հանդերձ, համաձայն որի՝ գրավառուի և գրավատուի միջև փոխհաշվարկները պետք է կատարվեն գրավառուի կողմից գույքը օտարելու պահի դրությամբ, այլ ոչ թե գրավի առարկան որպես սեփականություն ընդունելիս, հակասում է Սահմանադրության՝ 1-ին, 3, 4, 10, 60, 61, 63, 78, 79, 80, և 81-րդ հոդվածներին:

2. Պատասխանողի դիրքորոշումները

Անդրադառնալով «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին կետին, ինչպես նաև դատական պաշտպանության, սեփականության իրավունքի և իրավական որոշակիության վերաբերյալ Սահմանադրական դատարանի կողմից արտահայտված մի շարք դիրքորոշումներին՝ պատասխանողը եզրակացնում է, որ իրավական որոշակիությունը հանդիսանում է իրավական պետության ներսում գործող կարևորագույն սկզբունքներից մեկը: Սակայն, օրենքում որոշակիությունը կարող է հանգեցնել դրա (օրենքի) չափազանց կոշտության, իսկ օրենքը պետք է կարողանա համընթաց քայլել փոփոխվող հանգամանքներին: Այսինքն՝ իրավական որոշակիության սկզբունքի մեկնաբանումը պետք է ուղղված լինի ոչ թե օրենքի դրույթը կոնկրետ

իրավիճակին հարմարեցնելուն, այլ դրույթը մեկնաբանելուն, որը կիրառելի կլինի կոնկրետ իրավիճակի նկատմամբ:

Ըստ դիմողի՝ մինչև 2011 թվականի հունիսի 23-ի ՀՕ-233-Ն օրենքի ուժի մեջ մտնելը գործող խմբագրությամբ Օրենսգրքի 251-րդ հոդվածի 1-ին մասը հստակ սահմանում է, որ գրավ դրված գույքի իրացումից ստացված գումարից մնացած (պարտավորության չափը գերազանցող) գումարը տրվում է գրավատուին: Այս իսկ պատճառով, տրամաբանական է, որ գրավառու բանկի և գրավատուի միջև փոխ-հաշվարկները տեղի են ունենում գրավադրված գույքի իրացման օրվա դրությամբ:

Բացի դրանից, անդրադառնալով համաչափության սկզբունքին՝ պատասխանողը նշում է, որ վիճարկվող դրույթում «...որոշակի ժամկետների բացակայությունը պայմանավորված է գործարար պրակտիկայի առանձնահատկություններով, և օրենսդիր մարմնի նպատակն է եղել՝ ապահովել իրավահարաբերության սուբյեկտների հիմնական իրավունքների միջև արդարացի հավասարակշռություն: Ուստի, հետապնդվող նպատակին հասնելու համար իրավակարգավորման ընտրված միջոցը հանդիսանում է պիտանի, քանի որ այն առնվազն կարող է նպաստել այդ նպատակին հասնելու համար, անհրաժեշտ, քանի որ հետապնդվող նպատակին անհնար է հասնել մեկ այլ, սակայն նույնչափ արդյունավետ ճանապարհով, որն ավելի քիչ կսահմանափակի անձանց հիմնական իրավունքները, համարժեք, քանի որ հիմնական իրավունքին «միջամտությունը», այն է՝ իրավահարաբերության մյուս կողմերի հիմնական իրավունքների պաշտպանության ապահովման նպատակը, համարժեք է սահմանափակվող իրավունքի կշռին և նշանակությանը»:

Պատասխանողն անդրադառնում է նաև բանկերի կողմից իրականացվող գործունեության առանձնահատկություններին՝ նշելով, որ ռիսկերը, որոնց ենթարկված է կամ կարող է ենթարկվել բանկը, ներառում են ներքին և արտաքին հանգամանքներ, որոնք կարող են սպառնալ բանկի գործունեության անընդհատությանը կամ բացասական ազդեցություն ունենալ բանկի կապիտալի և/կամ շահույթի, ինչպես նաև գործարար համբավի վրա: Այս իսկ պատճառով, բանկի առաջնային նպատակն է ապահովել հնարավոր ռիսկերի առաջացման նվազ հավանականություն:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ պատասխանողը եզրահանգում է, որ բանկը շահագրգռված է ապահովելու բանկային գործունեության անխափան իրականացում և բանկային ռիսկերի հնարավորինս բացակայություն: Ուստի, նշյալ նպատակն իրագործելու համար բանկերը շահագրգռված են ապահովելու՝ իրենց ի սեփականություն անցած գույքերի հնարավորինս արագ իրացվելիությունը: Հետևաբար, «կատարվող փոխհաշվարկները ևս տեղի են ունենում հնարավորինս արագ և սեղմ ժամկետներում: Ուստի, «գրավատուն երբեք չի ստանա գույքի իրացումից հետո իր պարտավորության չափը գերազանցող գումարը» միտքն անընդունելի է և հակասում է բանկային գործունեության հիմնական նպատակներին»:

Բացի դրանից, ըստ պատասխանողի՝ անհրաժեշտ է հաշվի առնել, որ ակտիվների իրացվելիության ժամկետը պայմանավորված է կոնկրետ ակտիվի տեսակով, այն է՝ առավել լիկվիդային ակտիվներ, արագ իրացվող ակտիվներ, դանդաղ իրացվող ակտիվներ, դժվար իրացվող ակտիվներ: Այս ամենը հաշվի առնելով՝ օրենսդիր մարմինը վիճարկվող դրույթի ստեղծման փուլում զերծ է եղել կարգավորմանը հաղորդել այնպիսի կոշտություն, որը չի կարողանա համահունչ գործել փոփոխական հանգամանքներին զուգահեռ: Միաժամանակ, պատասխանողը գտնում է, որ վիճարկվող դրույթն անհրաժեշտ է մեկնաբանել Օրենսգրքով սահմանված կարգավորումների համատեքստում: Մասնավորապես, Օրենսգրքի 352-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ այն դեպքերում, երբ պարտավորությունը կատարման ժամկետ չի նախատեսում և ժամկետի որոշման պայմաններ չի պարունակում, այն պետք է կատարվի պարտավորության ծագումից հետո՝ ողջամիտ ժամկետում:

Ըստ պատասխանողի՝ վիճարկվող դրույթն իր իրավակարգավորիչ դերով և հետապնդվող նպատակով անձի արդար դատաքննության իրավունքի իրացումը խաթարելու որևէ տարր չի պարունակում, ինչպես նաև համապատասխանում է համաչափության և որոշակիության սկզբունքներին, հետևաբար չի առաջացնում սահմանադրականության խնդիր:

Ելնելով վերոգրյալից՝ պատասխանողը գտնում է, որ Օրենսգրքի 251-րդ հոդվածի 1-ին մասը (մինչև 2011 թվականի հունիսի 23-ի ՀՕ-233-Ն օրենքի ուժի մեջ մտնելը գործող խմբագրությամբ) համապատասխանում է Սահմանադրությանը:

3. Գործի շրջանակներում պարզման ենթակա հանգամանքները

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ վիճարկվող դրույթը վերաբերում է գրավառուի և գրավատուի միջև փոխադարձ հաշվարկներ կատարելու ընթացակարգային հիմնախնդրին՝ պայմանավորված այն իրողությամբ, որ իրավահարաբերության պահին գործող օրենսդրական կարգավորումների պայմաններում չի հստակեցվել իրավահարաբերության մասնակիցների միջև փոխհաշվարկներ կատարելու պահը, Սահմանադրական դատարանը հարկ է համարում անդրադառնալ հետևյալ հարցադրմանը.

- արդյոք վիճարկվող դրույթը՝ իրավակիրառ պրակտիկայում դրան տրված մեկնաբանությամբ, համահունչ է Սահմանադրությամբ պաշտպանվող սեփականության իրավունքի բովանդակությանը:

4. Սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշումները

4.1. Սույն գործով սահմանադրաիրավական վեճի լուծման նպատակով Սահմանադրական դատարանն անհրաժեշտ է համարում անդրադառնալ գրավի ինստիտուտի հետ կապված մի շարք վերաբերելի իրավակարգավորումներին և դրանց առնչությամբ ձևավորված իրավակիրառական պրակտիկային:

Ըստ այդմ, գրավի իրավունքը, հանդիսանալով գրավառուի (պարտատիրոջ) հանդեպ հիմնական պարտավորության կատարման ապահովման միջոց, միաժամանակ գրավատուի գույքի նկատմամբ գրավառուի գույքային իրավունքն է: Այդ իրավունքը դրսևորվում է նրանով, որ գրավով ապահովված պարտավորության պարտատերը (գրավառուն) պարտապանի կողմից այդ պարտավորությունը չկատարելու դեպքում գույքի տիրոջ (գրավատուի) մյուս պարտատերերի հանդեպ գրավ դրված գույքի արժեքից բավարարում ստանալու նախապատվության իրավունք ունի: Դրան համապատասխան գրավառուի (պարտատիրոջ) պահանջները բավարարելու համար գրավ դրված գույքի վրա կարող է բռնագանձում տարածվել պարտապանի կողմից գրավով ապահովված պարտավորությունը չկատարելու կամ անպատշաճ կատարելու այնպիսի հանգամանքներում, որոնց համար վերջինս պատասխանատվություն է կրում:

Օրենսգրքի՝ իրավահարաբերության պահին գործող խմբագրությամբ 249-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ գրավառուն իր պահանջի բավարարման նպատակով իրավունք ունի առանց դատարան դիմելու՝ գրավի առարկայի վրա **բռնագանձում տարածելու և իրացնելու այն, այդ թվում՝** գրավ դրված գույքը հիմնական պարտավորության համապատասխան չափի **դիմաց գրավառուին կամ գրավառուի նշած երրորդ անձին ի սեփականություն հանձնելու:**

Նույն հոդվածի 2-րդ մասի 3-րդ պարբերության համաձայն՝ բռնագանձման ծանուցումը պարտապանին հանձնելուց երկու ամիս հետո գրավառուն իրավունք ունի **գրավատուի անունից** իրացնելու գրավի առարկան ուղղակի վաճառքի կամ հրապարակային սակարկությունների միջոցով:

Օրենսգրքի՝ իրավահարաբերության պահին գործող խմբագրությամբ 250-րդ հոդվածի 1-ին մասի առաջին պարբերության համաձայն՝ գրավ դրված գույքն **իրացվում (վաճառվում) է** հրապարակային սակարկություններով՝ հրապարակային սակարկությունների մասին օրենքով սահմանված կարգով:

Օրենսգրքի՝ իրավահարաբերության պահին գործող խմբագրությամբ 251-րդ հոդվածի 1-ին մասի (վիճարկվող դրույթի) համաձայն՝ գրավ դրված գույքի իրացումից **ստացված** գումարից՝ այդ գույքի վրա բռնագանձում տարածելու և իրացնելու համար ծախսերը վճարելու համար անհրաժեշտ գումարներ պահելուց հետո, բավարարվում են գրավառուի պահանջները, իսկ մնացած գումարը տրվում է գրավատուին:

Վերոգրյալ իրավանորմերի համադրված վերլուծությունից և, մասնավորապես, 249-րդ հոդվածի 1-ին մասում՝ «այդ թվում», նույն հոդվածի 2-րդ մասի 3-րդ պարբերությունում՝ «գրավատուի անունից», 250-րդ հոդվածի 1-ին մասի առաջին պարբերությունում՝ «վաճառվում է», 251-րդ հոդվածի 1-ին մասում՝ «ստացված» արտահայտությունների օգտագործումից բխում է, որ թեպետ օրենսդիրը դիտարկվող 249-րդ հոդվածի 1-ին մասում «բռնագանձում տարածելու և իրացնելու այն» արտահայտության ներքո նկատի է ունեցել նաև գրավ դրված գույքը **հիմնական պարտավորության համապատասխան չափի դիմաց** գրավառուին ի սեփականություն հանձնելը, ինչը ենթադրում է, որ գույքի արժեքը հիմնական պարտավորության համապատասխան չափից ավելին լինելու դեպքում գույքի արժեքի մնացած մասը ենթակա է վերադարձ-

ման գրավատուին, այդուհանդերձ, Օրենսգրքի մյուս դրույթներում **ուղղակիորեն** իրավակարգավորման է ենթարկել բացառապես գրավադրված գույքի վաճառքի հետ կապված հարաբերությունները: Այսինքն՝ տվյալ դեպքում իրավական անորոշությունը պայմանավորված է եղել **օրենսդրական բացով**, որը դրսևորվել է նրանում, որ թեպետ օրենսդիրն իրացման ներքո նկատի է ունեցել նաև գրավ դրված գույքը հիմնական պարտավորության համապատասխան չափի դիմաց գրավառուին ի սեփականություն հանձնելը, սակայն, Օրենսգրքի հետագա տեքստում **ուղղակիորեն** չի կարգավորել ի սեփականություն հանձնված գույքի և այդ գույքի՝ հիմնական պարտավորության համապատասխան չափը գերազանցող գումարի տնօրինման հետ կապված հարաբերությունները:

Միննույն ժամանակ, Վճռաբեկ դատարանը, ելնելով օրենքի միատեսակ կիրառությունն ապահովելու իր սահմանադրական գործառույթից, իր դիրքորոշմամբ վերացրել է նշված օրենսդրական բացով պայմանավորված իրավական անորոշությունը՝ ԵԿԴ/0384/02/13 քաղաքացիական գործով 30.04.2015թ. կայացված որոշմամբ արտահայտելով իրավական դիրքորոշում առ այն, որ գրավադրված գույքի իրացումից ստացված գումարի բաշխումը կարգավորող Օրենսգրքի 251-րդ հոդվածի՝ մինչև «Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքում փոփոխություններ կատարելու մասին» ՀՀ 23.06.2011 թվականի ՀՕ-233-Ն օրենքով կատարված փոփոխությունը գործող դրույթները տարածվել են նաև գրավադրված գույքը գրավառուին ի սեփականություն անցնելու դեպքերի վրա, քանի որ բռնագանձման հիմքով գրավի առարկան գրավառուի կողմից ի սեփականություն ընդունելը ևս համարվում է գրավի իրացում: Նույն որոշմամբ Վճռաբեկ դատարանն արտահայտել է նաև իրավական դիրքորոշում առ այն, որ գրավի առարկան ի սեփականություն ընդունելը համարվում է գրավի առարկայի բռնագանձման ավարտ:

Վճռաբեկ դատարանն ընդգծել է, որ գրավի իրավունքը, ըստ էության, այլ անձի գույքի նկատմամբ ունեցած այնպիսի իրավունք է, որի շնորհիվ գրավառուն հնարավորություն ունի պարտապանի կողմից պարտավորությունը չկատարելու դեպքում գրավադրված գույքի արժեքից բավարարելու իր պահանջները: Այսինքն՝ ի վերջո գրավի նպատակը գրավառուի՝ գրավով ապահովված պարտավորությունը չկատարելու

դեպքում գրավ դրված գույքի արժեքից բավարարում ստանալն է, հետևաբար՝ գրավառուի կողմից Օրենսգրքի 249-րդ հոդվածի 1-ին կետին համապատասխան՝ գրավի առարկան ի սեփականություն ընդունելը, ըստ էության, նշանակում է գրավի առարկայի բռնագանձման ավարտ:

Ուշադրության է արժանի այն հանգամանքը, որ հետագայում 23.06.2011թ. ընդունված ՀՕ-233-Ն օրենքով Օրենսգրքի 251-րդ հոդվածը շարադրվել է նոր խմբագրությամբ, որով օրենսդիրն արդեն ուղղակիորեն կարգավորել է ի սեփականություն հանձնված գույքի և այդ գույքի՝ հիմնական պարտավորության համապատասխան չափը գերազանցող գումարի տնօրինման հետ կապված հարաբերությունները՝ այդպիսով օրենսդրական մակարդակում վերացնելով դիտարկվող օրենսդրական բացով պայմանավորված իրավական անորոշությունը: Մասնավորապես, Օրենսգրքի՝ 23.06.2011թ. ընդունված ՀՕ-233-Ն օրենքի խմբագրությամբ 251-րդ հոդվածի 3-րդ մասով օրենսդիրը գրավադրված գույքը վարկատուին՝ բանկին (վարկային կազմակերպությանը) ի սեփականություն անցնելու դեպքում **գույքն իրացված է համարել**.

1. դրա հետագա օտարման օրը, եթե նման օտարումը տեղի է ունեցել գույքն ի սեփականություն վերցնելուց հետո՝ 6 ամսվա ընթացքում,

2. գույքն ի սեփականություն վերցնելուն հաջորդող վեցամսյա ժամկետի վերջին օրը՝ **այդ օրվա դրությամբ գույքի շուկայական գնով**, եթե այդ վեցամսյա ժամկետում գույքը չի օտարվել:

Ընդ որում, օրենսդիրը հաշվի չի առնում 6 ամսվա ընթացքում գույքը չօտարելու որևէ օբյեկտիվ կամ սուբյեկտիվ պատճառ:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վիճարկվող նորմի սահմանադրաիրավական բովանդակությունը հանգում է նրան, որ գրավադրված գույքը գրավառուին ի սեփականություն հանձնելը համարվում է այդ գույքի իրացում, և այդ պահից ծագում է գրավի առարկայի վրա բռնագանձում տարածելու և իրացնելու համար ծախսերը և գրավով ապահովված, չկատարված (ոչ պատշաճ կատարված) պարտավորության գումարը գերազանցող գրավի առարկայի արժեքի մնացած մասը գրավատուին վերադարձնելու՝ գրավառուի պարտականությունը:

Այդ առումով Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վիճարկվող դրույթը, հաշվի առնելով նաև այդ դրույթի իրացման վերաբերյալ Վճռաբեկ դատարանի կողմից ԵԿԴ/0384/02/13 քաղաքացիական գործով 30.04.2015թ. կայացված որոշմամբ արտահայտված դիրքորոշումն առ այն, որ «գրավատուն ևս չպետք է զրկվի պարտավորությունից անհամեմատ ավելի մեծ արժեքով գրավի առարկան գրավառուի կողմից ի սեփականություն ընդունելու դեպքում գրավի առարկայի արժեքի և պարտավորության տարբերությունը հետ պահանջելու իրավունքից» և «օրենսդիրը երկուստեք երաշխիքներ է նախատեսել ինչպես գրավառուի, այնպես էլ գրավատուի համար՝ հավասարակշռելով վերջիններիս իրավունքները և օրինական շահերը», միտված է ապահովելու Սահմանադրությամբ նախատեսված՝ անձի սեփականության իրավունքի արդյունավետ իրացումը:

Այս առումով Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ գրավով ապահովված, չկատարված (ոչ պատշաճ կատարված) պարտավորության գումարը գերազանցող գրավի առարկայի արժեքի մնացած մասի նկատմամբ նախկին գրավատուն ունի սեփականության իրավունքի օրինական ակնկալիքի իրավունք:

4.2. Սահմանադրության 60 և 75-րդ հոդվածներով ամրագրված իրավակարգավորումների ուժով պետությունը երաշխավորում է անձի՝ սեփականության իրավունքի նկատմամբ օրինական ակնկալիքների իրավունքի իրացումը, ի թիվս այլնի՝ վերջինիս իրացման համար արդյունավետ ընթացակարգերի և կառուցակարգերի օրենսդրական ամրագրման միջոցով:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքի համաձայն՝ կոնվենցիոն նորմի իմաստով գույք է համարվում ոչ միայն գոյություն ունեցող նյութական միջոցը, այլ նաև նյութական միջոցը ձեռք բերելու **լեգիտիմ ակնկալիքը** (տե՛ս, մասնավորապես, Տրգոն ընդդեմ Խորվաթիայի գործով, Trgo v. Croatia, 2009թ. հունիսի 11-ի վճիռը, կետ 44):

Միաժամանակ, Սահմանադրական դատարանն իր ՍԴՈ-723, ՍԴՈ-741, ՍԴՈ-881 որոշումներում փաստել է սեփականության իրավունք ձեռք բերելու նկատմամբ **լեգիտիմ ակնկալիքների** հիմքով սեփականության իրավունքի պաշտպանության հնարավորությունը: Ավելին, 18.03.2008թ. ՍԴՈ-741 որոշման 8-րդ կետում

Սահմանադրական դատարանն արձանագրել է. «ՀՀ Սահմանադրության 31 հոդվածով երաշխավորված՝ սեփականության իրավունքի պաշտպանությունը տրամադրվում է այն անձանց, ում սեփականության իրավունքն օրենքով սահմանված կարգով արդեն իսկ ճանաչված է, կամ ովքեր օրենքի ուժով ունեն սեփականության իրավունք ձեռք բերելու օրինական ակնկալիք»:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ չնայած գրավի առարկայի բռնագանձման գործընթացի ավարտի վերաբերյալ գոյություն ունեցող և սույն որոշման մեջ մատնանշված կայուն մեկնաբանությանը, ըստ որի՝ գրավի առարկան ի սեփականություն ընդունելը համարվում է գրավի առարկայի բռնագանձման և իրացման ավարտ, այդուհանդերձ, իրավակիրառական պրակտիկան՝ կապված գրավառուի կողմից գրավի առարկայի բռնագանձման և իրացման դեպքում գրավատուին վերադարձման ենթակա գումարի հաշվարկման առանձնահատկությունների, մասնավորապես՝ (նախկին) գրավատուի և (նախկին) գրավառուի միջև գրավադրված գույքի իրացումից հետո փոխհաշվարկների իրականացման պահի հետ, զարգացել է այն տրամաբանությամբ, ըստ որի՝ վերջիններիս միջև փոխհաշվարկի կատարման համար պետք է հիմք ընդունվեն ոչ թե գույքը գրավառուի սեփականության անցնելու (իրացնելու), այլ (նախկին) գրավառուի կողմից այդ գույքը վաճառելու կամ այդպիսի իրական հնարավորություն ունենալու պահը:

Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ վիճարկվող դրույթի վերոհիշյալ մեկնաբանության պայմաններում ոչ միայն փոխակերպվում են, մասնավորապես, ԵԿԴ/0384/02/13 քաղաքացիական գործով կայացված որոշման մեջ արտահայտված իրավական դիրքորոշմամբ հետապնդվող նպատակները (սեփականության իրավունքի պաշտպանություն, գրավառուի և գրավատուի շահերի ողջամիտ հավասարակշռում և այլն), այլ նաև անհամաչափորեն սահմանափակվում է անձի, տվյալ դեպքում՝ գրավատուի սեփականության իրավունքի ձեռքբերման նկատմամբ օրինական ակնկալիքների իրավունքը, այն առումով, որ գույքն իրացված լինելու պայմաններում անորոշ ժամանակահատվածով հետաձգվում է դրան հաջորդող՝ գրավադրված գույքի հետ կապված փոխհաշվարկների, հետևաբար՝ դրա արդյունք-

ներով վերադարձման ենթակա գումարը նախկին գրավատուի սեփականությանն հանձնելու ժամկետը:

Եզրափակելով վերոգրյալը՝ Սահմանադրական դատարանը փաստում է, որ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքի 251-րդ հոդվածի 1-ին մասի՝ (մինչև 2011 թվականի հունիսի 23-ի ՀՕ-233-Ն օրենքի ուժի մեջ մտնելը գործող խմբագրությամբ) իրավակիրառ պրակտիկայում տրված մեկնաբանությունը համահունչ չէ Սահմանադրությամբ ամրագրված՝ անձի սեփականության իրավունքի երաշխիքներին, քանի որ նման պայմաններում **գրավատուն իր համար անկանխատեսելի և անորոշ ժամկետով զրկվում է գրավառուի սեփականությանն անցած գույքի՝ հիմնական պարտավորության համապատասխան չափը գերազանցող և իր սեփականությունը հանդիսացող գումարը (դրա նկատմամբ գրավատուն օժտված է լեգիտիմ ակնկալիքի իրավունքով) իր հայեցողությամբ տիրապետելու, օգտագործելու և տնօրինելու հնարավորությունից:**

Ելնելով վերոգրյալից և հիմք ընդունելով Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին կետը, 169-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ կետը, 170-րդ հոդվածի 1-ին, 4-րդ մասերը, ինչպես նաև «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 63, 64 և 69-րդ հոդվածները՝ Սահմանադրական դատարանը **Ո Ր Ո Շ Ե Ց** .

1. Քաղաքացիական օրենսգրքի 251-րդ հոդվածի 1-ին մասը (մինչև 2011 թվականի հունիսի 23-ի ՀՕ-233-Ն օրենքի ուժի մեջ մտնելը գործող խմբագրությամբ) համապատասխանում է Սահմանադրությանն այնպիսի մեկնաբանությամբ, համաձայն որի՝ գրավի առարկան ի սեփականություն ընդունելը համարվում է գրավի առարկայի բռնագանձման և իրացման ավարտ, և այդ պահի դրությամբ պետք է կատարվեն գրավատուի ու գրավառուի միջև փոխհաշվարկները:

2. «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 69-րդ հոդվածի 10-րդ մասի համաձայն՝ դիմողի նկատմամբ կայացված վերջնական դատական ակտը նոր հանգամանքի ի հայտ գալու հիմքով ենթակա է վերանայման օրենքով սահմանված կարգով, քանի որ Քաղաքացիական օրենսգրքի 251-րդ հոդվածի

1-ին մասը (մինչև 2011 թվականի հունիսի 23-ի ՀՕ-233-Ն օրենքի ուժի մեջ մտնելը գործող խմբագրությամբ) դիմողի նկատմամբ կիրառվել է սույն որոշման առաջին կետում տրված մեկնաբանությունից տարբերվող մեկնաբանությամբ:

3. Սահմանադրության 170-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ սույն որոշումը վերջնական է և ուժի մեջ է մտնում հրապարակման պահից:

ՆԱԽԱԳԱՀՈՂ

Ա. ԴԻԼԱՆՅԱՆ

9 մարտի 2021 թվականի
ՍԴՈ-1583